

REVOLTA UNOR ARNĂUȚI ÎN 1819

de SAVA IANCOVICI

În volumul I al culegerii de materiale privind *Răscoala din 1821*¹ a fost introdusă, la nr. 82, traducerea unui document turcesc cu data de 3 șevval 1234 după era hegirei, respectiv data de 26 iulie 1819 a erei noastre².

Prin conținutul său destul de vag, acest document nu lasă certitudinea că se referă la răscoala din 1821, deși unele afirmații din textul lui consună cu primele informații despre începutul răscoalei, respectiv despre plecarea lui Tudor Vladimirescu din București, împreună cu o ceată de arnăuți, pentru a porni răscoala.

Pentru a se putea înțelege acest lucru, este bine să redăm textul tradus al documentului în cauză.

Mehmet Derviş [mare vizir] către [Al.Șuțu].

Credinciosul meu,

Am luat cunoștință de scrisoarea voastră, prin care ne-ați făcut cunoscut că i-ați putut prinde vîi în mănăstirea în care se întăriseră pe acci oameni care, în număr de 25, porniseră pe sub ascuns din București și, adunîndu-se înarmați într-un județ, îndrăzniseră să facă răutăți și pentru a cărora prindere voi ați ales oameni cu dinadinsul.

Scrisoarea voastră a fost înfățișată și maiestății sale, care a binevoit să ia cunoștință de cuprinsul ei.

Cu toate că întîmplarea pomenită a luat sfîrșit datorită zelului și eforturilor voastre, este sigur că acele turburări ce se urmează una după alta în Iași și București sînt o urmare a ațîțirilor și provocărilor.

Așadar, [una] din cerințele împărătești este să se cerceteze cum trebuie izvorul și pricina acestor întîmplări. Se cere și priceperii voastre a căuta dacă pricina și dedesubturile turburărilor pomenite sînt într-adevăr cele bănuite. Să se cerceteze, fie

¹ Publicată în 1959, în cadrul mării colecții de *Documente privind istoria Romîniei*.

² Documentul este semnalat, sub formă de rezumat, într-un *Catastih... de hîrțile turcești*, înregistrat la Arhivele Statului din București drept dosar cu nr. 2430 (rezumatul în cauză la f. 41v-42). Textul integral al lui în limba turcă se găsește printre documentele turcești, sub nr. 304, în aceleași arhive.

în taină, fie pe față, să se descopere adevărul cum trebuie și să ni se raporteze despre rezultatul cercetărilor.

Pentru acest lucru vi s-a scris sorisoarea de față, la primirea căreia să vă purtați întocmai.

Derviş Mehmet

[12] 34 şevval 3.

După cum se vede, în acest ordin este vorba de un fapt petrecut cu puțin timp în urmă, bine cunoscut autorităților de la Poartă, ca și domniei care raportase din București despre el, încît marele vizir, autorul poruncii, nici nu a mai socotit necesar să reamintească datele evenimentului sau să dea și alte amănunte care ne-ar fi lămurit de la bun început despre ce anume este vorba.

Mențiunea făcută cu privire la baricadarea într-o mănăstire nenumită a unui grup de oameni, plecați din București pe ascuns, cu intenția de a stîrni o răzvrătire în județ, precum și referirea la măsurile luate pentru prinderea acestui grup, constituie aspecte foarte asemănătoare cu acelea pe care le are pornirea lui Tudor Vladimirescu din București spre Oltenia și sugerează că despre aceasta ar fi vorba¹. Tulburările ce se produc la Iași și București, socotite drept urmare a unor ațîțări și provocări, lasă de înțeles că autoritățile turcești se referă la acțiunile Eteriei pe pămîntul țării noastre, deoarece ele au folosit în privința acestora un limbaj similar, în 1821.

Aceste referiri imprecise devin derutante cînd se reține afirmația că răzvrătiții au fost prinși de vii, că pricina a luat sfîrșit și că se pot cerceta în liniște dedesubturile răzvrătirii inițiate, dar lichidate rapid. Ele arată că nu poate fi vorba de începutul răscoalei din 1821.

Textul confuz al documentului nu se poate însă explica prin faptul că Poarta ar fi avut o imagine neclară a evenimentelor de la începutul anului 1821, întrucît din documentele răscoalei reiese cu certitudine că Poarta a dispus de informații clare în această privință.

Toate verificările datării turcești și toate calculele de transpunere a datei turcești în data erei noastre indicau mereu luna iulie 1819 ca perioadă de emiteră a actului. Cu toate că problema nu fusese rezolvată pînă la capăt și documentul rămînea în bună parte enigmatic. Comitetul de redacție al volumelor de documente privind Răscoala din 1821 a socotit totuși necesar, dată fiind semnificația evidentă a actului, să-l includă în volum. În stadiul cercetărilor din acel moment, încă nu erau cunoscute toate informațiile cu ajutorul cărora poate fi înlăturată confuzia.

¹ Iată două din știrile privitoare la plecarea lui Tudor din București, în ajunul răscoalei.

La 22 ianuarie 1821, consulul austriac Fleischhackl raporta că „există o oarecare îngrijorare din pricina unui grup de 30 de arnăuți bine înarmați și călări, care au apărut pe neașteptate la Pitești de unde... s-au îndreptat spre județul Vilcea... Comitetul a poruncit ispravnicilor să fie cu ochii asupra acelor oameni...” (*Hurmuzaki*, XX, p. 537). În aceeași zi, cîrmuirea dădea 100 de groși unui nefer ca să spioneze pe arnăuții apăruiți în județele Argeș și Vilcea. (*Răscoala din 1821*, I, p. 206).

În fond despre ce este vorba în această poruncă a autorităților otomane ?

Cu ajutorul unor materiale sîrbești și rusești precum și a cîtorva informații romînești răzlețe, care nu ar fi fost înțelese fără primele, se lămurește că, spus pe scurt, este vorba de o revoltă a arnăuților domnești care, nemulțumiți de faptul că domnul nu le plătea leafa, se retrag și se baricadează la mănăstirea Sinaia, sub conducerea sîrbului Milco Petrovici. Au fost necesare mari eforturi din partea domnului, care a trebuit să achite lefurile și să dea alte ajutoare arnăuților, pentru a potoli această revoltă ce a avut loc în luna iunie 1819.

Acțiunea lui Milco Petrovici a fost urmărită cu toată atenția de Mihail Gherman, agentul neoficial al lui Miloș Obrenovici la București. În urma știrilor primite de la Mihail Gherman, Miloș Obrenovici a avut un schimb de scrisori cu A. Pini asupra acestei chestiuni¹. La 3 iulie st.n. Solignac raporta la Viena că în urma „scenei“ întimplate în Țara Romînească din cauza lui M. Petrovici, domnul s-a văzut silit să poarte tratative cu acesta. Tratativele nu dăduseră încă nici un rezultat pînă la data aceea, iar „numărul partizanilor lui [Milco] sporește neconținut și urmările [acestui fapt] sînt privite cu teamă“².

Mult mai concrete sînt datele privind acest eveniment cuprinse în raportul dezvoltat al agentului prusian Marco, trimis lui von Schladen. Venind din Iași la București, agentul prusian a reușit să se informeze cu destulă exactitate asupra celor întimplate. În raportul trimis abia la 14 iulie 1819, Marco relatează că Al. Suțu, venit în scaunul domnesc după fuga lui I. Caragea, a procedat „în vederea realizării unor economii“ la concedierea mai multor arnăuți care făcuseră parte din garda lui I. Caragea. Mai mult, din porunca domnului, marile spătar a încercat să-i dezarmeze pe arnăuții concediați, dar s-a izbit de refuzul categoric al unui grup de acești arnăuți alcătuit în cea mai mare parte din sîrbi. Venind astfel în conflict cu autoritatea supremă, arnăuții se retrag la mănăstirea Sinaia unde se baricadează cu intenția de a rezista unui eventual asediu. În urma tratativelor care n-au mers prea ușor, trimișii domnului au căzut de acord cu căpetenia arnăuților revoltați să li se dea bani de drum și să plece în Serbia. Doisprezece arnăuți, împreună cu căpetenia, au beneficiat de aceste condiții și au plecat în țara lor, iar ceilalți s-au predat și unii dintre ei au fost reangajați în corpul de gardă³.

Agentul prusian nu reține și nu menționează numele căpeteniei arnăuților revoltați, spunînd doar că era un sîrb. Numele integral al acestuia se identifică însă din alte documente.

Într-un raport secret din 19 iunie 1819, consulul rus A. Pini informează pe Stroganov, arătînd, fără să menționeze mănăstirea Sinaia, că autorul revoltei este Milco Petrovici care s-a retras din București,

¹ M. Gavrilović, *Miloș Obrenović*, II, p. 552.

² *Hurmuzaki*, XX, p. 475.

³ *Hurmuzachi*, X, p. 59. Vezi și mențiunea de la p. 57, în raportul din 13 iulie.

împreună cu arnăuții credincioși lui ¹. Coroborînd aceste date cu cele din corespondența amintită a lui M. Gherman, constatăm printre altele, că rolul de intermediar în tratativele purtate între domn și arnăuții revoltați, a revenit lui Hagi Prodan, același pe care în 1821 îl vedem printre comandantii oștirii lui Tudor Vladimirescu, iar acum, în 1819, el însuși era în slujba de arnăut în garda domnească. După cum precizează A. Pini, arnăuții revoltați l-au reținut pe Hagi Prodan un timp ca ostatic, luîndu-i 34 de galbeni pe care i-au găsit la el.

Singurul izvor intern care vine să confirme informațiile de mai sus printr-o serie de amănunte concrete și chiar să adauge alte informații, este cronica inedită a arhimandritului Ghenadie Pîrvulescu ². Evenimentul este descris în 1829. Ca stareț al mănăstirii Sinaia la acea dată ³, Ghenadie Pîrvulescu s-a bazat cu siguranță pe informațiile obținute de la călugării martori oculari ai faptelor petrecute în mănăstire și de la locuitorii din Sinaia și împrejurimi de la care arnăuții s-au aprovizionat. Iată relatarea lui :

„1819. S-au închis în mănăstirea Sinaia 42 arnăuți ⁴, care ziceau că au fost ai fostului domn Caragea ; iunie și iulie au șazut în mănăstire, cap avînd pe unul Mincu și Velcu ⁵. Provizie din mănăstire : oi, miei, berbeci, cași, brînzeturi de la stinile mocănești dimprejur.

Auzînd noul domn, au dat porunci ca toate poterile țării și plășii cu potera spătărească să meargă la Sinaia a-i prinde. După mai multe încercări, nu sta mijloc a-i scoate, deși erau la 3 000 poterași. Dar să apărâu pã la masdaluri. Văzînd că nu pot izbuti, a supus la cunoștință. Domnitorul a ordonat să se arză mănăstirea.

Părintele arhimandrit Iustin, starețul mănăstirii Sinaia, văzînd că se află tot în primejdie, fiind un bărbat încuviințat și cu deosebite daruri, i-au sfătuit părintește a să preda sau noaptea, de vor voi, le găsește loc să se strecoare afară. Plecîndu-se la sfaturile bunului bărbat, 30 noaptea

¹ Arh. U.R.S.S., fotocopie la Institutul de istorie al Acad. R.P.R., actul 135/66 627.

² Arh. St. Buc., ms. nr. 793, p. 25.

³ Zezi p. 28 a ms. menționat mai sus.

⁴ Dacă din București au plecat 25 de arnăuți, după mențiunea făcută în porunca vizirului, 26 după afirmația lui Marco, restul pînă la 42, cum știe Ghen. Pîrvulescu, și îi dăm crezare, înseamnă că s-au adăugat ulterior, după cum observa Solignac.

⁵ Evident, lui Ghenadie i s-a transmis numele Milcu în forma bulgarizată și mai frecvent auzită pe atunci în Țara Romînească, aceea de Mincu, în loc de Milcu. Numele Velcu, adăugat pe lângă primul, s-ar putea să nu fie numele altei căpetenii ci să se refere tot la Milcu, datorită marii popularități de care se bucura acest nume al fratelui său, precum se va vedea mai jos.

Un singur fapt, indirect, ar admite să considerăm că într-adevăr este vorba de un căpitan Velcu, colaborator al lui Milcu, anume știrea că în 1815 o ceată de „briganzi” sîrbi, urmărită de potere în Oltenia, este condusă de un oarecare Milencu și de un anume Velcu. Dacă se va putea constata, pe baza altor investigații, că acest Milencu, socotit în 1815 nepot al lui Haiduc Velcu, este de fapt Milcu cu numele deformat în Milencu și printr-o informație eronată (foarte posibilă) socotit nepot în loc de frate ; atunci va fi clar nu numai că Velcu menționat mai sus este o persoană deosebită, dar prin aceasta s-ar lămurii încă un moment din viața lui Milcu și din activitatea emigrației sîrbe în Țara Romînească. Pentru aceasta însă trebuie găsite și alte date.

pă fereastră a unei ieșitori, au ieșit și au plecat la Buiceciui, rămânând doisprece, nr. 12, cu amândoi căpitanii. A doua zi s-au închinat, cu condițiune făcută prin jurământ, cu crucea și evanghelia, că nu-i vor duce legați și armele nu li se vor lua, pînă nu-i vor duce înaintea domnului a-și da cuvintele de ce s-au adunat în Sinaia. Ei ziceau că fost(ul) domn le-a oprit lefile și de aceea au ieșit în haiducie. Adevărul era un fel de complot de a face revoluție. Am însemnat a să ști“.

Cine este Milco Petrovici care apare în rolul de căpetenie a arnăuților revoltați și întăriți la mănăstirea Sinaia ?

Acesta este fratele cel mai mic al vestitului luptător Haiduc Velcu, conducătorul răsculaților sirbi din regiunea Țirna Rea și din Craina Negotinului care a căzut eroic în 1813, apărînd orașul Negotin de trupele invadatoare turcești care înăbuseau răscoala sîrbilor¹. Milco Petrovici a luptat tot timpul răscoalei sîrbești ca „becher“², alături de fratele său Haiduc Velcu-Petrovici. După înfrîngerea răscoalei sîrbești în 1813, Milco, împreună cu mulți alți sirbi răsculați au fost nevoiți să fugă peste Dunăre și să se adăpostească în principatele romîne³. Aici el se întreținea, ca și alți tovarăși ai lui, din slujba de arnăut domnesc. Mai întii a fost angajat în garda domnului Moldovei Scarlat Calimach⁴, iar în anul 1817 este angajat în garda lui Ioan Caragea, domnul Țării Romînești.

În această slujbă îl găsește și Al. Șuțu, succesorul lui I. Caragea.

Există o sursă contemporană sigură în care se spune că Milco, căpetenia arnăuților revoltați în 1819, este însuși fratele lui Haiduc Velcu. Serdarul Constantin Canetzos, scria din București lui Polihronie Consta Petru la Craiova, în ziua de 12 iunie 1819, deci tocmai în perioada cînd se desfășura revolta arnăuților, menționînd, printre altele, că : „Între timp gospodarul Milco, fratele lui Haiduc Velcu, s-a întors la mănăstirea Sinaia, iar pe baș Caragea, pe un oarecare Iancu și pe alți cîțiva i-a prins și i-a adus legați“⁵. După cum se vede, această scurtă informație completează relatările lui Ghenadie Pîrvulescu și ale agentului prusian Marco, arătînd că unii dintre cei predați au fost legați, cel puțin pentru cîtva timp.

Cunoscîndu-se aceste amănunte despre Milco Petrovici, se poate înțelege și metoda lui de a reacționa față de hotărîrea domnului de a nu-i

¹ Sint demne de menționat amănuntele că Haiduc Velcu a avut în oștirea sa mulți romîni „ungureni“, că el însuși vorbea romînește, că a venit în contact cu pandurii din Țara Romînească care luptau dincolo de Dunăre ; a fost în relații de prietenie cu haiducii din Țara Romînească, îndeosebi cu Ghiță Pestișu de la Bistrița, precum și cu un anumit Năstase Armașul, menționat în unele documente din județul Mehedinți. După cite știm noi, Haiduc Velcu nu a fost bulgar, cum s-a afirmat odinioară în istoriografia bulgară și cum greșit arată într-o notă V. D. Konobeev (Ученые записки Института Славяноведения, № XX, 1960, p. 243, nota 1). Este adevărat însă că printre combatanții comandați de el se aflau și bulgari.

² De acolo acest termen și pentru unii dintre ostașii lui T. Vladimirescu în 1821.

³ Poate să fie verosimilă și afirmația lui V. D. Konobeev potrivit căreia el ar fi fugit în Rusia. Chiar dacă va fi fost așa, este probabil că el a stat acolo foarte puțin timp, deoarece avem certitudinea că a trăit în Țara Romînească.

⁴ M. Gavrilovič, *op. cit.*, p. 552.

⁵ Arh. St. Buc., fondul Hagi Ianus, IX:7. Orig. grec.

plăti leafa și a-l concedia. Această tactică îi devenise proprie, după ani de zile de viață de luptă și îndeletniciri militare. Datorită experienței sale, el a putut să-i organizeze și să-i conducă pe toți cei în situația lui la o acțiune, declarată haiducească, care a îngrijorat cirmuirea țării. Dar această acțiune nu este numai un gest de condolier, cum poate să pară la prima vedere, în lumina eșecului ei. Ea avea rădăcini mai adânci. Anumite legături, surprinse de consulul rus A. Pini, par a îndreptăți presupunerea și teama Porții că această revoltă putea să facă parte dintr-o acțiune concepută mai vast. Nu este lipsită de semnificație constatarea lui Pini că „acțiunile... [lui Milco], încă nedezevăluite pînă la capăt, au fost întreprinse în urma sugestiilor și directivelor din partea polcovnicului Jivcovici...”, a cărei conduită în București, observată în secret, a determinat îndepărtarea lui din Țara Românească cu posibilitatea de a trece în Rusia, unde trăiau și alți emigranți sîrbi. A. Pini consideră că există legătură între sosirea lui St. Jivcovici la Iași și declanșarea răscoalei tătărășenilor de acolo, care are loc aproape concomitent cu întărirea arnăuților răzvrătiți la Sinaia¹.

Polcovnicul Ștefan Jivcovici, de asemeni cu rol destul de important în răscoala sîrbă, un timp cu rosturi pe lingă Haiduc Velcu, fratele lui Milco, a trăit și el în țara noastră. Îi cunoștea bine pe Haği Prodan și Ioan Rașcovici, un alt emigrant sîrb care în anul următor, 1820, organizează un complot împotriva domnului. Relațiile și preocupările politice ale polcovnicului Ștefan Jivcovici au atras atenția autorităților din Austria, unde a călătorit în mai multe rînduri. De asemenea au atras atenția Porții și Rusiei. De aceea organele acestor țări îl țineau sub observație. Nu este de mirare deci că St. Jivcovici apare în raportul menționat al lui Pini. Acesta arată despre el : „După asigurările date de unele persoane ce merită încredere, [Jivcovici] nu numai că participă la faptele lui Milco Petrovici, ci chiar zilele acestea a trimis la el un curier din Iași, cu o scrisoare, dîndu-i sfaturi să fie liniștit și să nu se îndoiască de succesul chestiunilor știute, care au început cu bine. Mai cu seamă îi aduce la cunoștință lui Petrovici răscoala de la Iași, precum și faptul că și alte localități ar fi gata să se răscoale. Îi promite concursul și ajutorul în vederea mării cetei aflate sub comanda sa”. Mai departe. Pini arată cum a luat toate măsurile pentru îndepărtarea lui Jivcovici.

Unele fapte reale par a confirma cele raportate de A. Pini. Astfel se poate observa că în răscoala de la Iași, pusă de Pini în legătură cu depasarea lui Jivcovici, într-adevăr iau parte și unii sîrbi, laolaltă cu moldoveni, nemți, armeni și ruși². Printre cei pedepsiți ca provocatori ai răscoalei se găsește și sîrbul Iova, avînd calitatea de ofițer rus³.

¹ Răscoala din Iași are loc în 8 și 9 iunie 1819. Despre ea relatează pe larg Leon Lazu Bucovineanul, la 23 iunie 1819 (vezi scrisoarea acestuia în *Uricarul*, VII, pp. 72—86; vezi și rapoartele lui Kreuchely din 11 iunie, 23 iunie, 13 iulie și 28 august 1819 în *Hurmuzaki*, X, pp. 52—57, 68).

² *Hurmuzachi*, X, p. 53.

³ *Ibidem*, p. 68.

În lumina tuturor acestor date se poate înțelege mențiunea pe care o face Derviş Mehmet în porunca sa, cu privire la tulburările „ce se urmează una după alta în Iași și București... ca o urmărire a ațițării...“.

În urma lichidării revoltei arnăuților închiși la Sinaia pe calea tratativelor și cu acordarea de compensații din partea domnului, Milco a plecat în Serbia, după cum s-a arătat, nu însă fără să fie escortat. Într-o socoteală a cheltuielilor vistieriei Țării Românești pe anul 1819¹ se menționează la ultimul punct că „s-au cheltuit cu trimiterea arnăuților la Craiova pentru a însoți pe rebelul Milco — 75 piaștri, 63 așpri“.

Plecând în Serbia, Milco Petrovici nu a rupt legătura cu țara noastră și nu a încetat să lupte împotriva nedreptății și jugului otoman.

După cum aflăm din relatările lui M. Milićević², care nu cunoștea nimic despre șederea lui Milco în țările noastre în perioada arătată, se pare că Miloș Obrenovici l-a iertat pe Milco pentru legăturile avute cu emigrația sîrbă, de vreme ce l-a acceptat în garda sa.

În 1821, Milco cîștigă și mai mult încrederea lui Miloș, descoperind revolta lui Abdula, izbucnită sub influența răscoalei din Principatele Romine³. În 1826, el este numit cneaz la Gradiška. De acest titlu el face uz în Țara Românească, unde revine peste doi ani.

Este bine să se arate aici pe scurt activitatea pînă la sfîrșitul vieții a capului revoltei arnăuților din 1819.

Războiul ruso-turc din 1828—1829 trezește din nou în Milco dorința de luptă împotriva jugului turcesc. Ca și ațiția alți patrioți din sudul Dunării, ca Gheorghe Mamarcev—Buiucliu, de pildă, Milco nu putea să scape prilejul, de mult așteptat, de a contribui la doborîrea odiosului jug turcesc. Întrucît prințul domnitor al Serbiei, Miloș Obrenovici, ducea în vremea acestui război o politică conciliantă față de Poartă și, temîndu-se de o acțiune a emigrației sîrbe împotriva lui, nu admîtea sub nici o formă participarea la război, Milco Petrovici a trebuit să strîngă în mare secret 400 „becheri volintiri“ cu care a trecut în Țara Românească și s-a înrolat în oștirea rusă.

În timpul luptelor, Milco Petrovici săvîrșea minuni de vitejie. De aceea se bucura de mare prestigiu în ochii volintirilor de sub comanda sa și de aprecierea comandanților ruși în a căror subordine era. Pentru vitejia dovedită în lupta de la Băilești, el este decorat cu o sabie de aur⁴. P. H. Grabbe nota la 19 noiembrie 1828 în jurnalul său că îl admiră pe „cneazul sîrb Milco, de cîte ori îl vedem la Geismar, ca pe un luptător viteaz“⁵.

Cu toate acestea, la intervenția lui Miloș, care se temea ca detașamentele de volintiri să nu năvălească în Craina și apoi în Serbia, formațiile voluntare alcătuite de sîrbi au fost desființate în două rînduri. Cu

¹ Tabelul A, copiat de Pini (Arh. U.R.S.S., fotocopie la Institutul de istorie, nr. 9, 20).

² M. Milićević, *Kneževina, Srbija*, 1876, p. 912.

³ *Balkanica*, V 1, p. 279; Gr. Yakchitch, *L'Europe et la resurrection de la Serbie*, p. 233.

⁴ *Учёные записки Института Славяноведения*, XX, 1960, p. 243.

⁵ *Русский Архив*, 1388, nr. 4 supliment, p. 43.

detașamentul reînființat în iunie 1829, alcătuit din români, sirbi și bulgari, Milco cucerește o redută inamică în condiții care au uimit pe generali, apoi coboară cu oștirea rusă pînă la Silistra¹.

În una din luptele înverșunate care s-au dat în părțile Silistrei în cursul lunii iunie², Milco Petrovici a căzut eroic asaltînd cu vitejie redutele turcești. Un participant la aceste lupte, pe nume Grigore sin Mincu din Samocov (Bulgaria), arată mai tîrziu într-o jalbă pentru scutire de bir că a luptat „în otreadul răposatului Milco Petrovici cneazu ce s-au omorît de turci în Deliorman și s-au îngropat dă noi dincoace de Turtucaia în Țara Romînească”³.

În privința sfîrșitului eroic al lui Milco Petrovici, o serie de amănunte, pînă acum inedite, dă Ivan Petrovici Liprandi, comandantul detașamentului de voluntari în 1829, în a cărui subordine directă se afla Milco Petrovici și care a fost de față la omorîrea lui. Necunoscînd prezența lui Milco Petrovici în Serbia după 1819, I. P. Liprandi menționează, printre altele, faptul puțin verosimil, că Milco Petrovici s-ar fi aflat în anii 1826—1827 în Grecia, de unde ar fi venit în Oltenia la începutul războiului⁴. Recrutînd voluntari și dintre sîrbii aflați în Țara Romînească, M. Petrovici a fost mai întîi în subordinea generalului Geismar, fapt care explică prezența lui la acesta în multe rînduri. „Glorioasa victorie de la Băilești se datorește, în sensul strict al cuvîntului sfatului său” — relatează I. P. Liprandi, referindu-se la meritele militare ale lui M. Petrovici în războiul din 1828—1829.

Din relatările lui I. P. Liprandi se vede că M. Petrovici a pierit cu prilejul unei incursiuni lîngă satul Eschi-Smil pentru stringerea furajelor, cînd s-a produs o încăierare din cele mai serioase cu turcii. În toiul schimbului de focuri cu turcii, la care participau activ călăreții sirbi ai lui Milco Petrovici, povestește I. P. Liprandi, „ducîndu-mă în galop la cneaz [Milco Petrovici], i-am ordonat să aștepte pe bulgarii pedestri care se grăbeau să vină. Dar în zadar, el n-a voit nici măcar să audă și în momentul chiar cînd încăleca al treilea cal, după ce ceilalți doi fuseseră omorîți sub el — a căzut mort”⁵.

„Viața acestui om constituie un roman viu”, spune Liprandi în alt loc⁶.

¹ După cum arată V. N. Konobcev, bazîndu-se pe date din arhivele sovietice, detașamentul lui M. Petrovici a fost trimis din Oltenia spre Silistra, pentru a simula desființarea lui față de Milos Obrenovici care făcuse demersuri energice în acest sens. Geismar îl recomandă călduros pe Milco lui P. D. Kisseleff, ca expert în lupta de guerilă.

² Vezi *Hurmuzaki*, XXI, pp. 124 și 132.

³ Arh. St. București, Vistieria Țării Romînești, dos. 4943 1832, p. 369.

⁴ Este foarte posibil ca această știre, după cîte putem judeca, eronată, să se datoreze lui Milco însuși care, avînd în vedere condițiile în care a plecat din Serbia și ținînd seama de ostilitatea lui Miloș Obrenovici, va fi socotit că e mai oportun să mistifice intrucitva față de comandanții ruși datele sale biografice.

⁵ *Documente privind istoria Romîniei, Răscoala din 1821*. Vol. V, *Izvoare narative*, București, 1961, p. 489—490. Despre aceasta I. P. Liprandi a trimis generalului Geismar un raport amănunțit care ar trebui să fie găsit.

⁶ *Ibidem*, p. 448.

Mai târziu osemintele lui au fost transportate și depuse la Negotin pe lângă acelea ale fratelui său Haiduc Velcu.

Volintirii care au luptat sub comanda lui Milco Petrovici au fost ajutați de divanul Țării Românești, în colaborare cu administrația rusească, să plece în Serbia, în condiții optime¹, sau, după dorința lor, să se stabilească în București și în diferite localități din țara noastră².

Aceasta este figura lui Milco Petrovici, luptător dîrz împotriva jugului otoman pe pămîntul patriei sale și pe pămîntul țării noastre, inițiatorul și căpetenia revoltei arnauților domnești în 1819, eveniment ignorat pînă acum în istoriografia noastră, dar de o semnificație mult mai mare decît o putea releva fiecare document în parte, răslețit, și mai puțin porunca lui Derviş Mehmet din 26 iulie 1819, inclusă în colecția documentelor *Răscoalei din 1821*.

¹ P. D. Kisseleff, în înțelegere cu divanul Țării Românești, a dispus în ianuarie 1830 ca celor 50 de volintiri din comanda lui Milco Petrovici, care se repatriază, să li se dea bani de întreținere pe 23 zile și de drum de la București pînă la Cladova (Arh. St. Buc., Admin. vechi, dos. 279/1830, p. 13v; dos. 2394/1830, p. 27v, 30).

² Vezi dispoziții în această chestiune la Arh. St. Buc., Administrative, dos. 254/1830 albastru, f. 32, 41, publicate de St. Romanski, *Bălgărite vă Vlaško i Moldova. Dokumenti*, Sofia, 1930, p. 153—155 și dos. visticierii 4943/1832, f. 47. Unul dintre acești volintiri, „Mladin sin Petco de la Beligradul sîrbesc” stabilit în satul Urșii, plasa Olt, cerînd scutire de capitație arată că la începerea războiului „vrînd și noi să ne jertfim pentru legea cea pravoslavnică, am venit și cu alți sirbi de ai noștri de la Beligrad sîrbescu aicea... și am stătut la război pînă cînd m-am și rănit...” (dos. cit., p. 97).